

Сияев Т.М., Кадырова Т.Р.

СТУДЕНТТЕРДИН ФИЗИКАНЫ ОКУУДА ОКУУ-ТААНУУ
ИШМЕРДҮҮЛҮГҮНҮН МОТИВАЦИЯЛЫК НЕГИЗИ

Сияев Т.М., Кадырова Т.Р.

МОТИВАЦИОННАЯ ОСНОВА УЧЕБНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ
ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТУДЕНТОВ ПРИ ИЗУЧЕНИИ ФИЗИКИ

Т.М. Siyaev, T.R. Kadyrova

MOTIVATIONAL BASIS OF EDUCATIONAL AND COGNITIVE ACTIVITY
OF STUDENTS IN THE STUDY OF PHYSICS

УДК: 371.030:371.381

Бул эмгекте студенттердин физиканы окууда окуу-таануу ишмердүүлүгүнүн мотивациялык аспектилери изилденди. Изилдөөдө физика багытында билим алып жаткан студенттердин окуу-таануу ишмердүүлүгүн мотивдери тест жүргүзүү менен аныкталган. Биринчи курстардын арасында жүргүзүлгөн педагогикалык эксперименттин жыйынтыгы окуу - таануу ишмердүүлүгүнүн мотивдерин калыптануунун зарылчылыгын белгиледи. Физиканы окутуудагы педагогикалык эксперименттин жардамы менен студенттердин таанып-билүүсүн туура уюштуруунун натыйжасында алардын предметке болгон кызыгуусу, мотивдери артат. Студенттердин билим алуу ишмердүүлүгүн активдештирүү үчүн физиканы окутуунун активдүү формалары жана методдору пайдаланылды. Физика окууда окуу-таануу ишмердүүлүгүн калыптандыруу максатында биринчи курстагы физика профилиндеги студенттердин арасында педагогикалык эксперимент өткөрүү методикасы сунушталды. Анын негизинде, билимдерди кабыл алууда, өздөштүрүүдө жана таанып билүүдө – окуу-таануу ишмердүүлүгүнүнүн мотивдеринин принциптеринин ролу көрсөтүлдү. Жүргүзүлгөн педагогикалык эксперимент окуу-таануу ишмердүүлүгүнүн мотивдерин калыптануунун зарылчылыгын түшүндүрүүдө жана калыптандырууда таанып-билүү процесстеринин психологиялык этаптары талдоого алынды. Физикалык эксперименттин жүрүшү тест жардамында уюштурулду. Студенттердин логикалык ой жүгүртүүсүнүн натыйжасында алар так жана туура жыйынтык чыгарышты. Жыйынтыгында алар окуу – таануу ишмердүүлүгүн аткаруунун белгилүү мотивдерин үйрөнүштү.

Негизги сөздөр: физика, окуу-таануу ишмердүүлүгү, мазмун, максат, зарылчылык, мотивация, мотив, таануу мотиви, социалдык мотив.

В статье исследуются мотивационные аспекты учебной деятельности студентов при изучении физики. В ходе исследования мотивы учебной деятельности студентов в области физики определялись путем тестирования. Результаты педагогического эксперимента, проведенного

среди первокурсников, выявили необходимость формирования мотивов учебной деятельности. С помощью педагогических экспериментов в обучении физике, в результате правильной организации знаний учащихся, повышается их интерес к предмету, их мотивы. Для активизации учебной деятельности студентов использовались активные формы и методы обучения физике. Для формирования учебно-познавательной деятельности при обучении физике предложена методика проведения педагогических экспериментов среди студентов-первокурсников-физиков. На этой основе показана роль принципов мотивов учебно-познавательной деятельности в рецепции, усвоении и познании знаний. В проведенном педагогическом эксперименте проанализированы психологические этапы познавательных процессов в объяснении и формировании потребности в формировании мотивов учебной деятельности. Физический эксперимент был организован с помощью тестов. В результате логического мышления студентов они пришли к четкому и правильному выводу. В результате они узнали определенные мотивы учебной деятельности.

Ключевые слова: физика, образовательная деятельность, содержание, цель, необходимость, мотивация, мотив, познавательный мотив, социальный мотив.

The article examines the motivational aspects of the educational activity of students in the study of physics. In the course of the study, the motives of students' educational activities in the field of physics were determined by testing. The results of the pedagogical experiment carried out among freshmen revealed the need for the formation of motives for educational activity. With the help of pedagogical experiments in teaching physics, as a result of the correct organization of students' knowledge, their interest in the subject, their motives, increases. To enhance the educational activity of students, active forms and methods of teaching physics were used. For the formation of educational and cognitive activities in teaching physics, a methodology for conducting pedagogical experiments among first-year physics students is proposed. On this basis, the role of the principles of educational and cognitive activity in the reception, assimilation and knowledge of knowledge is shown. In the conducted pedagogical experiment, the psychological stages of

cognitive processes in the explanation and formation of the need for the formation of the motives of educational activity are analyzed. The physics experiment was set up with tests. As a result of the logical thinking of students, they came to a clear and correct conclusion. As a result, they learned certain motives for learning activities.

Key words: physics, educational activity, content, purpose, necessity, motivation, motive, cognitive motive, social motive.

Жогорку окуу жайында студенттердин окуу-таануу ишмердүүлүгү абдан көп аспектилер менен мүнөздөлүнөт. Студенттердин окуу-таануу ишмердүүлүгүн жүргүзүүдө алардын инсандык өнүгүшү көбүнесе алардын өздүк мотивине түздөн-түз көз каранды болот. Окуу-таануу ишмердүүлүгүнүн мотивациялык негизин окуу процессине катышып жаткан студенттердин таануу кызыгуусу жана башка эркттик касиеттер түзөт. Ар бир окуу процесстин алдында студент аракетинен кийин кандай ийгиликке жете алаарын жана алардын натыйжасында кандай өзгөрүүгө учурай турганын баамдап билиши абзел. Улам жаңы жана жогорку деңгээлдеги окуу максаттары бир жагынан алганда жетишээрлик бийик болушу, ал эми экинчи жагынан болсо, сөзсүз түрдө чечиле тургандай аныкталышы керек. Ушундай жагдайда гана окуу мотивинен келип чыккан жаңы максаттар окуу-таануу ишмердүүлүгүндө кайрадан жаңы аракеттердин зарылчылыктарын пайда кылат. Ошентип, студенттердин окуу-таануу ишмердүүлүгүн алардын мотивинин мүнөзү менен, мотивациялардын булактары менен аныкталган деңгээлде түшүндүрүүгө мүмкүнчүлүктөр түзүлөт.

Белгилүү болгондой мотивди, мотивдештирүү механизминин түшүндүрүү үчүн төмөнкүдөй “чынжырча” сунушталат: психологиялык аракет зарылчылыктан келип чыгат; зарылчылык мотивди аныктайт; мотивден окуу максаты пайда болот; максатка жетүү окуу милдеттерин белгилейт. Демек, мотивация адамдын ишмердүүлүгүнүн булагы менен мүнөздөлгөн көп кырдуу түшүнүк болуп саналат. Негизинен алганда, адамдын аракети, ишмердүүлүгү эң жогорку деңгээлдеги аракеттин себептери, ал өз учурунда зарылчылык, мотив, кызыгуу, идеал, багыт алуу, эмоция, норма, баалуулук жана башкалар менен тыгыз байланышта болот [1, 2].

Инсандын психикалык аракетинин багыты өздүк канааттанууну пайда кылуу менен мүнөздөлүнөт. Ушундан улам инсандын ишмердүүлүк зарылчылыктан келип чыгат, анын багыттуулугу аракетин максатына жана мотивине көз каранды болот. Мотив адамдын тигил же бул аракетти аткаруусунун себеби жана

стимулу катары каралат. Өз учурунда окуу таануу ишмердүүлүгүнүн мотиви ал ишмердүүлүктү жүргүзүүнүн зарылчылыктары менен байланышкан. Россия окумуштуусу А.К. Маркова ишмердүүлүктү жүргүзүүнүн төрт зарылчылыгын белгилеген:

1. Маани жана маңыз;
2. Керектөө;
3. Максат;
4. Кызыгуу [2].

Мотивдин башка түрлөрүндөй эле окуу-таануу ишмердүүлүгүнүн мотиви багыттуулук, туруктуулук жана динамикалуу өзгөрмөлүүлүк менен белгиленет. Ошол эле учурда окуу-таануу ишмердүүлүгүнүн мотиви төмөнкү өзгөчөлүктөргө ээ болот:

- окуу процессинин компоненттеринин калыптануу деңгээлдери (окуу милдети, окуу аракети, аракеттин өздүк текшерилүүсү жана бааланышы) жана окуу процессинин субъектилердин өз ара аракеттенүүсүнүн деңгээлдери;
- студент үчүн окуу-таануу ишмердүүлүгүнүн баалуулугунун деңгээли (идеалдардын калыптанышы, баалуулуктардын багыттуулугу);
- окуу-таануу максаттардын бийиктиги жана ачыктыгы;
- эмоционалдуу толгонуунун толук түрдө орун алышы.

Белгилүү болгондой окуу-таануу ишмердүүлүгүнүн мотиви жалпысынан алганда үч функцияны аткарат:

1. Аракеттенүүнүн себеби (окуу-таануу ишмердүүлүгүнүн субъектилеринин активдүүлүгүн түзөт);
2. Башкаруу (окуу максаттарынын ишке ашышы боюнча өздүк контролдун орун алышы жана аракеттин түрлөрүн тандоо);
3. Багыттоо (окуу-таануу ишмердүүлүгүнүн субъектилеринин активдүүлүгүн зарыл болгон нукка жөнөтүү).

Кыргыз-Узбек университетинде физика багытында окуган студенттердин арасында окуу-таануу ишмердүүлүгүнүн мотивин аныктоо багытында аныктоочу эксперимент жүргүзүлдү. Экспериментке физика багытында окуган 1-курстун 29 студенти катышты. Окуу мотивин түрлөрүн аныктоо үчүн А.А. Реан жана В.А. Якунин иштеп чыккан методика колдонулду. Тест жүргүзүүнүн алдында студенттерге окуу-таануу ишмердүүлүгүнүн теориялык негиздери, окуу-таануу ишмердүүлүгүнүн мотивациялык аспектиери боюнча тренинг жүргүзүлдү. Ар бир студентке төмөнкү көрсөтүлгөн мотивдердин арасынан өзүнө туура келген беш мотивди тандоо сунушталат.

ИЗВЕСТИЯ ВУЗОВ КЫРГЫЗСТАНА, № 3, 2020

1. Жогорку квалификацияга ээ болгон адис болуу.
 2. Диплом алуу үчүн.
 3. Кийинки курстарга ийгиликтүү окуу үчүн.
 4. Жакшы окуу үчүн жана экзамендерди “4” жана “5” тапшыруу үчүн.
 5. Окуу жайга өткөндөн кийин, аны аякташ керек.
 6. Терең жана бекем билим алуу үчүн.
 7. Дайыма улам кийинки сабактарда даяр болуу үчүн.
 8. Окуу циклиндеги предметтерди өздөштүрүү үчүн.
 9. Курсташтардан артка калып калбоо үчүн.
 10. Келечектеги кесиптик ишмердүүлүктү ийгиликтүү камсыздоо үчүн.
 11. Кызыктуу адамдар менен тааныш болуу менен бирге, алар менен баарлашуу үчүн.
 12. Окутуучулардын сыйына ээ болуу үчүн.
 13. Курсташтарга үлгү болуу үчүн.
 14. Ата-энелердин жана тааныштардын кубаттоосуна ээ болуу үчүн.
 15. Начар окуунун жыйынтыгында талкууга түшүп жана жаза алып калбоо үчүн.
 16. Интеллектуалдык өнүгүү үчүн.
- Студенттердин окуу-таануу ишмердүүлүгүн аныктаган мотивдерин беш түргө бөлүүгө болот.

1-таблица

Студенттердин мотивдеринин бөлүнүшү.

Мотивдин түрлөрү	Мотивдердин тобу
1. Окуу-таануу мотиви	Кийинки курстарга ийгиликтүү окуу үчүн. Жакшы окуу үчүн жана экзамендерди “4” жана “5” тапшыруу үчүн. Терең жана бекем билим алуу үчүн. Интеллектуалдык өнүгүү үчүн. Дайыма улам кийинки сабактарда даяр болуу үчүн. Окуу циклиндеги предметтерди өздөштүрүү үчүн.
2. Кесиптик	Жогорку квалификацияга ээ болгон адис болуу. Келечектеги кесиптик ишмердүүлүктү ийгиликтүү камсыздоо үчүн. Диплом алуу үчүн.
3. Болтурбоо	Курсташтардан артка калып калбоо үчүн. Начар окуунун жыйынтыгында талкууга түшүп жана жаза алып калбоо үчүн.
4. Престиж	Курсташтарга үлгү болуу үчүн. Окутуучулардын сыйына ээ болуу үчүн. Ата-энелердин жана тааныштардын кубаттоосуна ээ болуу үчүн.
5. Коммуникативдик	Кызыктуу адамдар менен тааныш болуу менен бирге, алар менен баарлашуу үчүн.

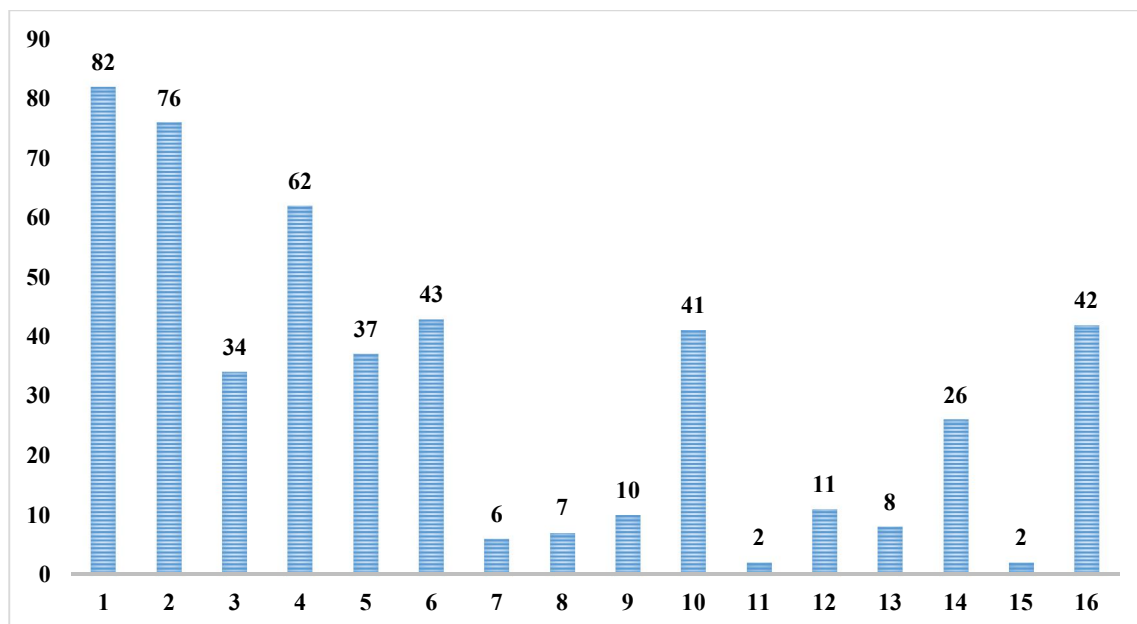
Мындан тышкары, окуу-таануу ишмердүүлүгүнүн мотивдерин аракеттерге карата эки чоң топко ажыратууга болот.

2-таблица

Ички жана мотивдер.

Мотивдин түрү	Мотивдер
Ички	Жогорку квалификацияга ээ болгон адис болуу. Окуу циклиндеги предметтерди өздөштүрүү үчүн. Жакшы окуу үчүн жана экзамендерди “4” жана “5” тапшыруу үчүн. Дайыма улам кийинки сабактарда даяр болуу үчүн. Терең жана бекем билим алуу үчүн. Интеллектуалдык өнүгүү үчүн.
Тышкы	Диплом алуу үчүн. Курсташтардан артка калып калбоо үчүн. Келечектеги кесиптик ишмердүүлүктү ийгиликтүү камсыздоо үчүн. Кызыктуу адамдар менен тааныш болуу менен бирге, алар менен баарлашуу үчүн. Окутуучулардын сыйына ээ болуу үчүн. Курсташтарга үлгү болуу үчүн. Ата-энелердин жана тааныштардын кубаттоосуна ээ болуу үчүн. Начар окуунун жыйынтыгында талкууга түшүп жана жаза алып калбоо үчүн.

Педагогикалык экспериментке катышкан физика багытында билим алып жаткан биринчи курстун студенттеринин окуу-таануу ишмердүүлүгүн мотивдеринин түрлөрү боюнча диаграммасы сүрөттө берилди.

1-сүрөт. Студенттердин мотивдеринин бөлүнүшү.

Педагогикалык экспериментке катышкан студенттердин мотивдеринин арасынан негизги болуп “жогорку квалификациялуу адис болуу” (кесиптик, ички) жана “дипломго ээ болуу” (кесиптик, тышкы) мотивдери эсептелет. Кийинки орунга “жакшы окуу жана жогорку бааларга” (окуу-таануу, ички) мотиви ээ болду. Ал эми кийинки үчүнчү орунга “терең жана бекем билимге ээ болуу” (кесиптик, тышкы), “келечекте кесиптик ишмердүүлүктү ийгиликтүү камсыздоо” (кесиптик, тышкы) жана “интеллектуалдык өнүгүү” (окуу-таануу, ички) мотивдер камсыз кылышты. Демек, физиканы окутууда окуу-таануу ишмердүүлүгүн натыйжалуу жүргүзүү үчүн студенттердин оң

окуу мотивдерин калыптоо үчүн багытталган ишмердүүлүктү жүргүзүү зарыл.

Адабияттар:

1. Илин Е.П. Мотивация и мотивы. - СПб.: Питер, 2002. - 512 с.
2. Маркова А.К. Формирование мотивации учения. - М., 2001. - 74 с.
3. Маркова А.К., Матис Т.А., Орлов А.Б. Формирование мотивации учения. - М., 1990. - 45 с.
4. Усөналиева Г.С. Некоторые вопросы постановки целей урока. / Известия вузов Кыргызстана, 2014. №4-1. - С.85-87.